

נושא א – איוב

1. תהלים' מזמור ע"ג

- א. (1)** ב'-ג' – הצלחת הרשעים. י"ג-י"ד – העובדה כי הוא נפגע על אף שהוא צדיק.
- (2)** הצלחת הרשעים היא זמנית ולבסוף הם ייענשו.
- קרבת א-לוהים שהוא זוכה לה היא העיקר.
- ב. (1)** דמיון: טובו של ה' לכל הרוצה בקרבתו.
- הבדל: בפסוק א' יש אמירה כללית וה' מתואר בגוף שלישי, ואילו בפסוק כ"ח יש אמירה המתארת חוויה אישית ויש פנייה אל ה' בגוף שני (מספיק הבדל אחד).
- (2)** לאחר ההצהרה הכללית המשורר מתאר תהליך איטי של חיפוש והתקרבות הדרגתית לה' ממצב של כמעט עזיבת אלוקים דרך התחזקות והתקרבות לה' (לאחר שהגיע אל מקדשי אל) והבנה שה' תמיד היה איתו, עד לסוף שבו הוא מרגיש שאין לו כל צורך בשום דבר אחר מלבד קרבת אלוקים.
- א: המשורר עובר מטענה כללית על טובו של ה' להרגשה אישית פנימית של טוב ה' והרצון להיסמך עליו.
- אפשר ללמוד זאת מן המעבר מהתייחסות אל ה' בגוף שלישי נסתר (עד פסוק י"א) להתייחסות אל ה' בגוף שני נוכח (מפסוק ט"ו ואילך). וכן במעבר מהתייחסות אל ה' בלי לקרוא בשמו לשימוש בשמו וציון שמו שלוש פעמים בפסוק האחרון של הפרק.
- ג. (1)** קרבת ה' מנחמת.
- (2)** יש להתייחס לשתיים מנקודות הדמיון:
- כאב על הצלחת הרשעים - שְׁלֹם רְשָׁעִים אָרְאָה (ע"ג, ג) בְּפֶרֶחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב (צ"ב, ז)
 - בסופו של דבר הרשעים ייפגעו – הַפְּלִתֶם לְמִשְׁוֹאוֹת (ע"ג, יח), לְהִשְׁמָדָם עַדִּי עַד (צ"ב, ח) / כִּי הִנֵּה אֵיבֶיךָ יֵאבְדוּ (צ"ב, י)
 - עזרת ה' לצדיק – וְאֲנִי תָמִיד עִמָּךְ אַחֲזֶת בְּיַד יְמִינִי (ע"ג, כג), וְתָרַם כְּרָאִים קִרְנֵי בִלְתִּי בְּשִׁמּוֹן רַעְנָן (צ"ב, יא)

2. איוב, פרק ג'

- א. (1)** איוב אומר שאלוקים שם מסך לפניו וסוגר עליו כדי שלא יוכל למצוא מפלט מייסוריו (או את דרכו אל ה').
- (2)** הדמיון בין הדברים: אלוקים סוכך על איוב / שם מסך בפני איוב.
- ההבדל בין הדברים: השטן אומר שהמסך שאלוקים שם לפני איוב – **מגן** על איוב מכל רע, ואילו איוב אומר שהמסך **חוסם בפניו** את הדרך להירפא ולהימלט מהייסורים.
- ב. (1)** כן. דברי השטן התקיימו. בפרק א' מתואר כיצד נלקח מאיוב כל רכושו, בניו ואף בריאותו, והוא נותר חסר כול, נגוע בשחין קשה.
- (2)** לא. השטן טען שאיוב יקלל את אלוקים "בפניו". אולם בכל קללותיו של איוב אין קללה כלפי אלוקים, אלא קללה של יום הולדתו ושל חייו.
- ג. (1)** גם איוב וגם יונה טוענים שהמוות טוב מן החיים ושהם אינם רוצים לחיות.
- (2)** יש להביא שלושה פסוקים. כל פסוק ולפיו המוות טוב מן החיים / שאין רצון לחיות – יתקבל.

3. איוב, פרק ו'

- א. (1) דברי איוב התפרצו בחריפות בעקבות הייסורים הקשים שהביא ה' עליו.
- (2) איוב טוען שהייסורים שלו כבדים יותר מן החול של כל הימים בתבל. תיאור זה ממחיש את היות הייסורים בלתי נסבלים. חיזוק לדבריו הוא הדימוי של אלוקים כמי שיורה חיצים ובהם רעל ישירות באיוב וגורם לו ייסורים.
- ב. (1) בשאלות שבפסוק ה' איוב מבטא את ביקורתו על שרעיו אינם מבינים את סבלו וצעקותיו מכיוון שלא חסר להם דבר ויש להם כל טוב. לכן הם אינם צועקים (כמו השור שאינו צועק בשעה שהאוכל שלו מונח לפניו). בשאלות שבפסוק ו' איוב טוען שבני אדם מואסים באוכל חסר טעם, ואילו הוא נמצא במצב קשה מזה, ולכן הוא קץ בחייו. אָן: שאין הוא יכול לקבל את דברי רעיו כי הם חסרי טעם.
- (2) הנחמה של איוב היא דבריו הגלויים על הקב"ה. דבריו יצאו מליבו והוא לא הסתיר דבר מה'. לפי רש"י: לו – לנחל. איוב טוען כנגד הרעים שבגדו בו כמו הנחל ולא עזרו לו בייסוריו.
- ג. כמו שהנחל בגד ולמרות זרימתו החזקה בחורף, נותר יבש וללא מים בעת החום. לפי ראב"ע: לו – לאלוקים. טענת איוב היא שבגידתם של רעיו באה לידי ביטוי בהצדקתם את אלוקים, לא משום שהם חושבים שהוא צודק אלא מרוב פחד שגם עליהם ימיט אסון, כפי שעשה לאיוב. לכן הם מצדדים באלוקים.

נושא ב – דמויות מופת

4. אלישע

- א. (1)** האישה היא אשת עובדיה, ולפי המלבי"ם מצוקתה הכלכלית נבעה מצדיקותו של בעלה. בעלה לוהה כסף מבית המלך כדי לכלכל בסתר נביאים שהחביא במערה. אחרי שעובדיה מת, דרש המלך ממנה להחזיר את החוב, ומכיוון שלא הייתה יכולה להחזיר את החוב, רצה המלך לקחת את שני בניה לעבדים.
- (2)** כי אלישע רוצה לשתף את האישה במופת שנעשה, אן כי אלישע רוצה להיות בטוח שיש בבית משהו שהברכה האלוקית יכולה לחול עליו, כי הברכה האלוקית לא שורה על מקום ריק.
- ב. (1)** היא מציעה לבעלה לארח את הנביא באופן קבוע בביתם / היא מתייחסת לנביא בכבוד (מבינה שצריך להכין לו חדר משל עצמו ולא שהוא יגור איתם, טורחת עבורו ולא מבקשת תמורה, נופלת לרגליו, מדברת איתו בכבוד) / בסוף הפרק האישה מוכיחה אמונה בקב"ה ובנביא – כשליח ה'....
- (2)** 1. כדי שתפילתו תהיה יותר שלמה כדי שיוכל להתרכז בתפילה בלי הפרעות. 2. כדי שאיש לא יראה מה הוא עושה – אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין.
- ג. (1)** האישה השונמית היא בעלת ביטחון, בטוחה בדברי הנביא. מכיוון שהנביא הבטיח לה בן, הוא היחיד שיכול לעזור לה. לכן היא אינה אומרת דבר לבעלה, ואינה מנסה לרפא את הילד אלא משכיבה אותו על מיטת הנביא.
- (2)** כל תשובה מנומקת ומבוססת יכולה להתקבל.
- למשל: כאשר הנושה בא לקחת את שני בניה לעבדים, האישה פונה אל הנביא לעזרה. בקשתה מלמדת שהיא בוטחת ביכולתו של נביא ה' לעזור לה.
- אן: מלבי"ם אומר שהאישה מנשי בני הנביאים לא שאלה מן השכנים כלים רבים. מכאן עולה שלא האמינה לגמרי בדברי הנביא.

5. אסתר

- א. (1)** היו לה שני שמות – אחד שמה האמיתי והשני כינוי שמרמוז למעשיה. יש מחלוקת בחז"ל מהו שמה האמיתי ואיזה שם מרמוז על מעשיה: הדסה – מרמוז על צדיקותה – מעשיה נאים כהדס, או אסתר – מרמוז על שהסתירה את מוצאה, או הדסה שמה היהודי ואסתר שמה הפרסי.
- (2)** "וַתִּלְקַח" (פסוק ח') – נלקחה בעל כורחה אל המלך. היא לא ביקשה דבר מהגי. לפי פירוש הגר"א, אפשר ללמוד מן הטעמים שאסתר הלכה לאט אל המלך – בלי רצון. אסתר באה לבית אחשוורוש ארבע שנים אחרי מות ושתי. בשנים הללו אסתר הסתתרה.
- ב. (1)** שלוש סיבות: 1. היא פחדה להכר את חוקי המלך; 2. הגזרה תתממש רק בעוד 11 חודשים; 3. ייתכן שהייתה מנותקת כמה שנים מעמה ולא הבינה את גודל הסכנה; 4. היא מכירה את אחשוורוש ויודעת שאין לבקש ממנו בקשה מוסרית משום שהוא מעדיף את תועלתו האישית.
- (2)** על פי פרק ב', פסוק כ', אסתר עושה כל מה שמרדכי מצווה עליה לעשות, ואילו על פי פרק ד', פסוק י"ז, אסתר היא שמצווה על מרדכי לעשות ומרדכי עושה כדבריה. אסתר אינה עוד אישה צייתנית אלא אישה חזקה ובעלת יוזמה.
- ג. (1)** מקור הסמכות של אסתר: רגש האחריות לכלל ישראל.
- (2)** המסר: מי שמקבל עליו אחריות, האחריות מעצימה ומרוממת אותו.

נושא ג — "ארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק"**6. הושע, פרק ב'**

- א. (1)** ה' הוא היוזם, הוא "יפתה" את עם ישראל לשוב אליו על ידי הבטחת הכרמים או על ידי הסרת התאוות ולב האבן.
- (2)** המפגש יתרחש במדבר, שם אין הפרעות של מאהביה הישנים, זה מקום שמסמל את ראשית האהבה — "לכתך אחרי במדבר".
- ב. (1)** רש"י מפצל את המושאים שבפסוק לשתי קבוצות. אם עם ישראל ינהג "בצדק ובמשפט", יגאל ה' אותם "בחסד וברחמים".
- (2)** בפרק א' שמות הילדים של הושע מביעים ריחוק מה' — יזרעאל, "לא עמי" "לא רוחמה" — מבטאים נתק של ה' מעמו. ואילו בפרק ב' שמות הילדים מבטאים את חידוש הקשר — "עמי" "רוחמה".
- ג.** העמק ליד יריחו קיבל את שמו השלילי "עמק עכור" בגלל חטאו של עכן, הושע הנביא מנבא ש"עמק עכור" יהפוך ל"פתח תקוה". המתישבים הירושלמים רצו שיישוב העמק השומם ליד יריחו יסמל תקווה גדולה לעם ישראל, ולכן בחרו בשם של הושע לבטא את תקוותם.

7. עמוס, פרק ה'

- א. (1)** תפיסת העם היא שיום ה' הוא חיובי, משום שהמפגש עם ה' מצטייר בעיניהם חיובי בהכרח.
- (2)** הנביא טוען שהמפגש עם ה' יכול להיות גם לרעה בגלל חטאי העם.
- ב. (1)** תפיסתם המוטעית היא שיש ערך עצמי בקורבנות, עצם הבאתם מקרבת את המקריב אל ה', ללא קשר להתנהגותו המוסרית — עשיית צדקה ומשפט.
- (2)** שתי התפיסות מניחות שאפשר לזכות בקרבת ה' באמצעות פעולות חיצוניות בלבד.
- ג.** שני הנביאים קוראים להפסקת עבודת הקורבנות במצב הקיים; שניהם טוענים שבימי המדבר לא הובאו קורבנות / שה' לא ציווה על הבאת הקורבנות כציווי מרכזי בעבודת ה' / שהשמיעה לדבר ה' קודמת לעבודת הקורבנות.

נושא ד — פרשנות רש"י ורמב"ן**8. מידות טובות בפירוש רש"י**

- א. (1)** ענווה — הדיין צריך להימלך בבית הדין. הקב"ה כביכול מתייעץ עם בית דינו.
(2) "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". הפסוק בלשון רבים מלמד שה' התייעץ עם בית דינו.
- ב. (1)** הרקע: רועי אברם טענו נגד רועי לוט כי גזלו משדות אחרים, ואילו רועי לוט טענו שהארץ ניתנה לאברם ולכן אין זה גזל. המידה הטובה: התרחקות מגזל.
(2) "קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס" — לא נחתם דינם אלא על הגזל / "מגמלי אדוניו" — גמלי אברהם היו ניכרים בכך שהיו זמומים / "וְצִוְדָה לִי צִדָּה" — מן ההפקר לא מן הגזל / "וַיִּלֶךְ רְאוּבֵן בְּיָמֵי קְצִיר חֲטָיִם וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בְּשָׂדֵה" — ראובן לא הביא חיטים או שעורים אלא דבר שמן ההפקר.
ג. (1) השאלה: מדוע הוציא יוסף את המצרים מן החדר לפני שהתודע אל אחיו?
(2) המידה: זהירות בכבוד הזולת. כיצד נלמד: בגלל הדגשת התורה "ולא מד איש איתו בהתודע יוסף אל אחיו".

9. ארץ ישראל בפירוש של רמב"ן

- א. (1)** העיקרון: מי שחוטא ה' מעניש אותו בהגליה מארצו וממקומו, והמקיים את רצון ה' זוכה להישאר בארצו. רמב"ן למד את העיקרון מגירוש שלושת החוטאים שהוזכרו בשאלה.
(2) עם ישראל חייב לעשות את רצון ה' כדי שיזכה לחיות בארץ-ישראל.
- ב. (1)** בארץ-ישראל יש חובה לקיים את כל המצוות, ואילו בחוץ לארץ לא היה טעם לקיים את המצוות אך ממשיכים לשמור על מצוות החובה משום "הציבי לך ציונים" — כדי לזכור כיצד לקיימן עם השיבה לארץ-ישראל.
(2) הכנענים שבארץ ישראל "הוקאו" מן הארץ בגלל חטאיהם. הכותים נפגעו מן האריות כל עוד לא קיימו את משפט א-לוהי הארץ.
- ג. (1)** נבואה היא רק בארץ-ישראל ורק לעם ישראל.
(2) רק בארץ-ישראל יש השגחה ישירה, ממילא רק בארץ-ישראל יש נבואה שמשמעה קשר ישיר עם הקב"ה.